

Krachtvoorbeelden

'Nauwe samenwerking tussen techniek en ontwerp en een proces van cocreatie met betrokken partijen leidt tot ontwerpen die werken.'

Gepke Heun, landschapsontwerper en stedenbouwkundige bij H+N+S op www.nederlandwordtanders.nl/netwerk/gepke-heun/

Intelligente integrale oplossingen

Krachtige voorbeelden bieden een concrete ingang naar de speerpunten voor de volgende programmaperiode in het Rijksbeleid: professionalisering, opdrachtgeverschap en internationalisering. Daarbij spelen belangrijke thema's een rol zoals duurzaamheid en energieneutraal bouwen, nieuwe vormen van mobiliteit, voedselproductie, groei en krimp en bouwen voor onderwijs en de zorg. De voorbeelden tonen innovatieve oplossingen met een groot draagvlak en bijzondere ruimtelijke kwaliteit. Ze werpen een licht op de wijze waarop initiatieven tot stand komen, voor welke rolverdeling wordt gekozen, hoe ontwerpers en betrokken partijen met elkaar samenwerken en wat daarbij de functie is van ontwerpend onderzoek. Het delen van kennis en ervaring hierover is essentieel en het is belangrijk te verkennen op welke wijze dit kan plaats vinden via onderwijs, platforms en media.

Voorbeelden van goed opdrachtgeverschap

Het M-Lab is een platform voor ontwikkelingen in de stad Maastricht, geïnitieerd door de gemeente. Vervolgens is actief gezocht naar allerlei partijen in de stad om aan het project te verbinden, zowel institutionele belanghebbenden als bottom-up initiatieven. Het platform heeft initiatieven mogelijk gemaakt die eerder als onrendabel werden gezien.

Kleefse Waard van bureau Schipper Bosch is een initiatief vanuit de markt. De ontwikkelaar is aangehaakt op bestaande gebruikers van een industrieterrein en heeft vervolgens een sterke gemeenschap opgebouwd rond de thematiek van Clean Tech. Dit zorgde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Beide projecten boren een nieuwe markt aan en creëren een sterk draagvlak onder de actoren.

M-Lab, Maastricht, 2012 - nu

> 2012 - nu

> Maastricht

> Initiatief Wethouder, vervolgens opgepakt door 'Gideonsbende' met o.a. wethouder Gemeente Maastricht, ING Real Estate Finance, BAM, ICIS/Universiteit Maastricht, Academie van Bouwkunst, Woonpunt

> Lokale overheid zet netwerk op waarbij concrete projecten worden ondersteund en zelf projecten worden geïnitieerd om stadsontwikkeling voort te zetten.

Doordat ontwikkelingen in Maastricht grotendeels uitbleven, besloot de gemeente in 2012 een programma-organisatie op te zetten buiten het ambtelijke apparaat: het Maastricht-LAB. Dit is een cocreatief ontwikkelplatform voor nieuwe vormen van stadsontwikkeling. En biedt ruimte om vernieuwende projecten en vraagstukken samen met initiatiefnemers en partners op te pakken.

Het platform genereert innovatieve oplossingen voor nieuwe manieren om industriële gebieden in de binnenstad te herontwikkelen. Ook zorgt het voor een stevig en breed netwerk dat de plannen ondersteunt. Eén van de experimenten was de Brandweerkazerne die met een specifieke groep gebruikers is herbestemd inclusief een exploitatieplan voor tien jaar.

<http://www.maastrichtlab.nl/project/brandweerkazerne-belvedere/>

Kleefse Waard, Schipper Bosch, 2003 – nu

> 2003 – nu

> Arnhem

> **Privaat initiatief, Schipper Bosch**

> **Investering in industriepark door sterk ontwerp van landschapsarchitectenbureau en ontwikkelen van gemeenschap.**

Kleefse Waard is een voorbeeldproject voor de herontwikkeling van vrijgekomen industriecomplexen. Ontwikkelaar Schipper Bosch zag potentie in een voormalig fabrieksterrein van AkzoNobel in Arnhem. Zij vroegen landschapsarchitectenbureau West 8 een ontwerp te maken om het versnipperde terrein tot een samenhangend gebied te transformeren. Daarnaast zijn de bestaande gebouwen beoordeeld op hun waarde: cultuurhistorische waardevolle gebouwen worden gefaseerd gerenoveerd en verduurzaamd met behoud van het historische karakter. Schipper Bosch creëerde een gemeenschap van ondernemers rond het thema Cleantech en maakte het daarmee aantrekkelijk voor bedrijven om zich op het terrein te huisvesten. Hoewel bij deze opgaven geen sprake is van ontwerpend onderzoek of cocreatie in strikte zin, toont dit voorbeeld het belang van het vormen van een gemeenschap en het werken aan een vernieuwende oplossing voor de ontwikkeling van vrijgekomen industriecomplexen.

Professionalisering: de ontwikkeling van het ontwerpvak

Het project Patch-22 van Frantzen et al. architecten toont de kracht van de ontwikkelend architect die slimme allianties sluit met andere partijen en een innovatief gebouw realiseert. Het project Gasontvangst-station van Studio Marco Vermeulen is de uitkomst van een uitgebreid ontwerptraject. De architect deed de opdrachtgever het voorstel om de oorspronkelijke opdracht in een bredere context te beschouwen en een grootschalig onderzoek te starten. Beide projecten komen voort uit het verlangen van de architect om meer vat te krijgen op de processen en zo meer ruimtelijke kwaliteit te genereren.

Patch-22, Lemniskaat BV (o.a. Tom Frantzen), 2009 – nu

> 2009

> Amsterdam

> **Frantzen et al. Architecten met BAMO BV en TMC**

> **Ontwikkellende architect die na het winnen van een prijsvraag in samenwerking met een bouwmanagementteam het realisatieproces van het gebouw heeft opgetuigd.**

Architect Tom Frantzen ontwikkelde een model waarin hij zelf als ontwikkelaar en architect optreedt. Daarvoor is hij een alliantie aangegaan met ontwikkelaar BAMO. Via een slimme professionele overeenkomst met een aannemer kan hij over het startbedrag beschikken dat nodig is voor het binnenhalen van een aanbesteding. Met deze constructie heeft hij zich ingeschreven voor een aanbesteding in Amsterdam-Noord. In dat kader zal hij nu het eerste in hout geconstrueerde hoogbouwproject realiseren. Zowel het proces van realisatie als de technische uitwerking van het gebouw zijn vernieuwend.

Gasontvangst-station en Biobased Backbone, Studio Marco Vermeulen, 2013

> 2013

> Dinteloord

> **Studio Marco Vermeulen iov Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij**

> **Vanuit een 'klassieke' opgave voor een inpassingstudie naar een AFC is gekeken naar het metabolisme in de regio, waarvandaan de opdracht is ontstaan voor het gasontvangst-station. Het heeft geleid tot een zelfstandig onderzoek naar het metabolisme in de regio.**

Studio Marco Vermeulen heeft zich gespecialiseerd in onderzoek naar het opzetten van

regionale circulaire processen. Bij de opgave voor het realiseren van een Agro&Food Cluster besloot de ontwerper zich op een bredere context te richten. De bouw van een kassencomplex is opgevat als onderdeel van de regionale productie en sluit daarmee beter aan op andere stromen in de omgeving. Uit dit onderzoek is ook de bouwopgave van een gasontvangststation voortgekomen. Vermeulen deed in dit kader onderzoek naar de productie van biobased gevelmateriaal en heeft dit als eerste weten te realiseren. De ontwikkelde kennis heeft hij vervolgens gebruikt om een nieuw onderzoek op te starten naar de transitie van petroleumgebaseerd naar biobased. Deze kennis wordt voor nieuwe projecten ingezet. Zo heeft de architect vanuit ontwerpend onderzoek de opgave aangescherpt. Dit heeft geleid tot innovatieve ontwerp oplossingen een grote ruimtelijke kwaliteit.

Internationalisering: de internationalisering van ontwerp

In het buitenland is veel waardering voor de expertise van Nederlandse ontwerpers en onderzoekers. Zij zijn bedreven in het interdisciplinair onderzoeken van vraagstukken, bijvoorbeeld met de inzet van scenario's waarin ruimte is voor verschillende partijen en krachten. Deze benadering werkt goed voor complexe vraagstukken zoals in het geval van New Meadowlands, een ontwerp voor de kustlijn bij New York. Daarvoor werden vraagstukken op verschillende terreinen binnen één ontwerpstrategie werden onderzocht. Het werkt ook bij kleinschalige lokale projecten zoals de drijvende school in Lagos door architectenbureau NLE, een prototype voor waterbebouwing die bestand is tegen hoge waterstanden.

Daarnaast is er veel waardering voor de specifieke Nederlandse ontwerpcultuur. Zo werkt landschapsarchitectenbureau West 8 aan de transformatie van een eiland voor de kust van New York. Uitgebreid onderzoek naar de locatie en de integratie van wensen van de huidige gebruikers vormen daar de basis voor een krachtig ontwerp.

New Meadowlands: Productive City Regional Park, MIT CAU + ZUS + Urbanisten met Deltares, 75B en Volker Infra Design, 2014

> 2014

> New York / New Jersey

> Initiatief van organisatie Rebuild by design die competitie heeft uitgeschreven

> Op uitnodiging van Amerikaanse organisatie heeft een interdisciplinair Nederlands team zich ingeschreven om problematiek van wateropgave te integreren in een ontwerpend onderzoek naar een landschappelijk ontwerp voor de regio.

Rebuild by Design is een ontwerpcompetitie uitgeschreven door de Amerikaanse overheid om innovatieve oplossingen te vinden voor de door orkaan Sandy overstroomde gebieden langs de oostkust. Het multidisciplinaire team (MIT CAU + ZUS + Urbanisten met Deltares, 75B en Volker Infra Design) werkt als één van de tien winnaars aan de uitwerking van het wedstrijdontwerp. De opgave is het herontwerp van een gebied in de buurt van New York om het in de toekomst bestand te maken tegen overstromingen. Het team verknoopt kennis opgedaan bij Nederlandse wateropgaven op een slimme manier met andere programma's op het gebied van recreatie, natuurontwikkeling, transport en vastgoedontwikkeling. Belanghebbenden worden actief betrokken in het ontwerpproces, van lokale gemeenschappen tot academici en bestuurders. Het visualiseren van toekomstperspectieven en mogelijkheden ondersteunt het proces. Ontwerpend onderzoek toont hier vergezichten die niet alleen verschillende problematieken met elkaar verkopen, maar ook verschillende belangen. Zo wordt gewerkt aan een aanscherping van de opgave, vergroting van draagvlak en vernieuwende concepten.

NLE

> 2011

> Lagos

> Eigen, ongevraagd, initiatief van NLE

> **Internationaal ontwerperscollectief ontwikkelde slimme drijvende school op basis van een low-tech constructie en in samenwerking met lokale partijen**

The Makoko Floating School ligt in het hart van de lagune van Nigeria's grootste stad, Lagos. De Makoko-bevolking die hier aan het water woont kampt met verarming, soms destructieve weersomstandigheden, overbevolking en de gevolgen van klimaatverandering. Met de drijvende school komt het architectenbureau op een innovatieve manier tegemoet aan de sociale en fysieke behoeften van de kustbevolking. Het prototype – door de lokale bevolking gebouwd met bamboe en afgedankt hout – fungeert als Engelse school, maar kan voor veel doeleinden worden gebruikt. Het uiteindelijk doel van het project is dan ook om op een duurzame, ecologische, alternatieve manier een stedelijke watercultuur te ontwikkelen. Het water biedt genoeg ruimte voor de grote aantallen inwoners van kustregio's op het Afrikaanse continent.

Governors Island Phase I Park en publieke ruimte, West 8 landschap architecten

> 2007 – 2014

> in samenwerking met een internationaal ontwerp- en adviseursteam

> New York, USA

> **Landschapsarchitectenbureau wint internationale prijsvraag voor transformatie van een eiland tot recreatieve bestemming waarbij intensief onderzoek gedaan is naar aanwezige landschappelijke kwaliteiten en de wensen van de gebruikers.**

West 8 heeft in 2007 via een internationale prijsvraag de opdracht voor de transformatie van Governors Island voor de kust van New York gewonnen. De opdracht bestond uit de ontwikkeling van een masterplan en het ontwerp van de publieke ruimte in twee fasen. Het doel van de transformatie is het versterken van de aanwezige kwaliteiten van het eiland als recreatieve bestemming en landmark. De ontwerpers hebben vele uren op het eiland besteed om de bestaande kwaliteiten en activiteiten in kaart te brengen en de ideeën van bewoners en gebruikers te inventariseren. Zo is het plan voor de ontwikkeling van het eiland stevig ingebed in de context.